

ابعاد حقوقی جنگ اسرائیل علیه غزه

(۲۰۰۹)

به اهتمام: دکتر سعید یگدلی

نویسندگان: (به ترتیب حروف الفبا)

محمد احمد قاجار، دکتر مسعود اخوان فرد، دکتر فرزاد پروین، دلنیز تنیزی، سید مهدی چهل تنی، دکتر توکل حبیب زاده،

سید محمد علی حسینی، علیرضا دهقانی فیروز آبادی، حامد رحمانیان، عبدالحسین صفائی، سلمان عمرانی،

سید محمد مهدی غامی، حسین میرمحمد صادقی، میری لولسانی

ابعاد حقوقی جنگ اسرائیل علیه غزه

به اهتمام: دکتر سعید بیگدلی

ناشر: دانشگاه امام صادق (ع)

ویراستار ادبی: مهدی مباسری

طراح جلد: محمد فدایی

شمارگان: ۱۰۰۰

چاپ اول: بهار ۱۳۸۹

چاپ و صحافی: زلال کوثر

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۷۴-۱۸-۰

ISBN: 978-600-5574-18-0

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق (ع)، ص.ب. ۱۵۹-۱۴۶۵۵ تلفن: ۵-۸۸۰۹۴۰۰۱

سرشناسه	: بیگدلی، سعید، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: ابعاد حقوقی جنگ اسرائیل علیه غزه / به اهتمام سعید بیگدلی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری	: ۳۴۹ص. : مصور.
شابک	: ۶۰۰۰۰ ریال: 978-600-5574-18-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
پادداشت	: کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	: نوار غزه -- تاریخ -- حمله اسرائیل، ۲۰۰۹م. -- جنبه‌های حقوقی
شناخت افزوده	: دانشگاه امام صادق (ع)
رده بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ب ۹ الف ۸ / KZL1T87
رده بندی دیویی	: ۳۲۱/۲۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۰۸۹۵۰۹۱

فهرست مطالب

سخن ناشر.....	۹
مقدمه.....	۱۱

بخش اول: نوشتار

فصل اول: رفتار رژیم اسرائیل در جنگ غزه از منظر حقوق بشردوستانه.....	۲۱
دکتر توکل حبیب‌زاده	
مقدمه.....	۲۱
۱. قابل اجرا بودن حقوق بین‌الملل بشردوستانه در مخاصمه مسلحانه بین‌المللی	
غزه.....	۲۳
۱-۱. قابل اجرا بودن کنوانسیون چهارم لاهه ۱۹۰۷.....	۲۳
۲-۱. قابل اجرا بودن کنوانسیون چهارم ژنو ۱۹۴۹.....	۲۴
۳-۱. قابل اجرا بودن پروتکل اول الحاقی.....	۲۶
۲. ممنوعیت و محدودیت به کارگیری بعضی جنگ افزارها.....	۲۶
۱-۲. به کارگیری سلاح‌های حاوی فسفر سفید و ایجاد باران آتش در غزه.....	۲۸
۲-۲. به کارگیری بمب‌های خوشه ای.....	۳۳

۳. قواعد حقوق بین الملل بشردوستانه مربوط به هدایت عملیات نظامی ۳۴
 - ۱-۳. ممنوعیت حملات نظامی علیه اشخاص و اموال غیرنظامی: ۳۵
 - ۲-۳. ممنوعیت حملات کورکورانه ۳۹
 - ۳-۳. بمباران وسیع غزه و ممنوعیت ایجاد ترس و وحشت در میان غیرنظامیان ۴۰
 - ۴-۳. جلوگیری از کمک رسانی انساندوستانه و تخریب اموال ضروری برای بقای مردم غزه ۴۱
 - ۵-۳. نقض اصل اقدامات احتیاطی در هنگام حمله ۴۳
 - نتیجه‌گیری ۴۵
 - منابع ۴۷
- فصل دوم: مبای عدم شناسایی رژیم اشغالگر صهیونیستی و مسئله طرح دعوا در محاکم بین‌المللی توسط ایران ۴۹
 - دکتر مسعود اخوان فرد و سید محمد مهدی غمامی
 - مقدمه ۴۹
 ۱. بررسی تاریخ شناسایی اسرائیل توسط ایران ۵۰
 - ۱-۱. شناسایی رژیم صهیونیستی توسط پهلوی دوم ۵۱
 - ۲-۱. عدم شناسایی اسرائیل توسط جمهوری اسلامی ایران ۵۶
 ۲. بررسی مسئله شناسایی رژیم صهیونیستی اسرائیل ۵۸
 - ۱-۲. بررسی مفهوم شناسایی ۵۸
 - ۲-۲. برخی علل عدم شناسایی رژیم صهیونیستی اسرائیل ۶۳
 ۳. عدم شناسایی رژیم صهیونیستی با طرح دعوا در محاکم بین‌المللی ۸۳
 - نتیجه‌گیری ۸۵
 - منابع ۸۷

فصل سوم: نقض فاحش حقوق بنیادین بشر در جنگ غزه.....	۸۹
دکتر فرهاد پروین	
مقدمه.....	۸۹
۱. حقوق بنیادین بشر.....	۹۰
۲. موارد نقض بنیادین بشر.....	۹۴
۱-۲. حق گریز از جنگ و حق پناه جوئی.....	۹۴
۲-۲. حق حیات، حق امنیت، حق آزادی.....	۹۶
۳-۲. حق برخورداری از بهداشت و تندرستی.....	۹۹
۳. تصویب قطعنامه برای غزه در شورای حقوق بشر.....	۱۰۱
پی نوشت‌ها.....	۱۰۳
منابع.....	۱۰۴
فصل چهارم: بررسی ابعاد حقوقی حمله رژیم صهیونیستی به غزه.....	۱۰۵
عبدالحسین صفایی	
۱. تعهدات نقض شده توسط اسرائیل در حمله به نوار غزه به موجب	
کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو.....	۱۰۵
۱-۱. قواعد حاکم بر «سرزمین‌های اشغالی».....	۱۰۶
۲-۱. قواعد حاکم بر مخاصمات مسلحانه.....	۱۱۱
۲. ماهیت اقدامات و اعمال خشونت آمیز اسرائیل در محاصره و حمله به غزه.....	۱۱۹
۱-۲. جنایات جنگی در غزه.....	۱۲۰
۲-۲. جنایت ژنو ساید یا نسل کشی در غزه.....	۱۲۱
۳-۲. جنایت علیه بشریت.....	۱۲۳
۳. توجیهات اسرائیل در محاصره و حمله به غزه و موهوم بودن دلایل و استنادات	
ادعایی:.....	۱۲۴
۴. نهادهای بین المللی و داخلی مسئول.....	۱۲۷

۱۲۷.....	۴-۱. لزوم انجام اقدامات ضروری توسط سازمان ملل متحد
۱۲۷.....	۴-۲. تعهدات سایر دولتها
۱۲۹.....	۴-۳. سایر نهادهای بین المللی
۱۲۹.....	نتیجه گیری
۱۳۲.....	منابع
۱۳۳.....	فصل پنجم: نهادهای حقوق بین الملل؛ کارآمدی؟!.....
	دکتر مسعود انخوان فرد و سید مهدی چهل تنی
۱۳۳.....	مقدمه.....
۱۳۴.....	۱. وقایع غزه.....
۱۳۸.....	۲. عملکرد نهادهای بین المللی.....
۱۳۸.....	۲-۱. ارکان سازمان ملل متحد.....
۱۴۳.....	۲-۲. برخی نهادهای بین المللی دیگر.....
۱۴۶.....	نتیجه گیری.....
۱۴۸.....	منابع.....
	فصل ششم: بررسی قوانین و مصوبات جمهوری اسلامی ایران پیرامون مسئله
۱۵۱.....	فلسطین.....
	سید محمد مهدی غمامی
۱۵۱.....	مقدمه.....
۱۵۲.....	۱. ماهیت قوانین و مصوبات ناظر به مسئله فلسطین.....
۱۵۵.....	۱-۱. منافع ملی و نظم عمومی.....
۱۵۸.....	۱-۲. سیاستگذاری بین المللی و راهبردهای منطقه ای.....
۱۵۸.....	۲. بررسی متون قوانین و مصوبات ناظر به مسئله فلسطین.....
۱۵۸.....	۲-۱. بررسی قوانین مجلس شورای اسلامی.....
۱۶۹.....	۲-۲. بررسی مصوبات هیئت دولت.....

نتیجه گیری.....	۱۷۰
منابع.....	۱۷۲
فصل هفتم: ررسی نسل کشی در غزه، با نگاهی به استاد بین المللی حقوق بشر	
سمیه سادات میری لواسانی.....	۱۷۳
مقدمه.....	۱۷۳
۱. سابقه نسل کشی و تمهیدات بین المللی برای مبارزه با و محاکمه متهمان به آن	
.....	۱۷۵
۱-۱. کنوانسیون پیشگیری و مجازات جرم نسل کشی و اساسنامه دیوان کیفری بین المللی.....	۱۷۶
۲-۱. تعهدات اسرائیل در زمان جنگ و اشغال: لزوم رعایت حقوق	
بشر دوستانه.....	۱۸۱
۲. نحوه تعقیب و محاکمه سران اسرائیل به اتهام نسل کشی و موانع آن.....	۱۸۸
۱-۲. سازوکار کنوانسیون ۱۹۴۸ برای محاکمه افراد متهم به نسل کشی.....	۱۸۸
۲-۲. سازو کار دیوان کیفری بین المللی.....	۱۹۰
۳-۲. ساز و کار صلاحیت جهانی.....	۱۹۱
نتیجه گیری.....	۱۹۴
منابع.....	۱۹۷
فصل هشتم: جنایات اسرائیل در غزه در مصاف با حقوق کیفری بین المللی؛	
سلمان عمرانی.....	۱۹۹
مقدمه.....	۱۹۹
۱. تهاجم به غزه و جرایم واقع شده بر علیه ساکنان آن.....	۲۰۰
۱-۱. نسل کشی.....	۲۰۰
۲-۱. جنایت علیه بشریت.....	۲۰۳
۳-۱. جنایات جنگی.....	۲۰۴

۲۰۵.....	۱-۴. استفاده از سلاحهای ممنوعه.....
۲۰۶.....	۵-۵. نقض مقررات بشردوستانه کنوانسیون ژنو (از سوی مصر و اسرائیل).....
۲۰۸.....	۲. راهکارهای ممکن برای تعقیب و محاکمه.....
۲۰۹.....	۲-۱. دیوان کیفری بین المللی.....
۲۱۱.....	۲-۲. صلاحیت جهانی دادگاههای داخلی.....
۲۱۳.....	۲-۳. دادگاههای داخلی کشورها.....
۲۱۴.....	۲-۴. دیوان دادگستری بین المللی.....
۲۱۵.....	۲-۵. تشکیل هیاتهای حقیقت یاب.....
۲۱۶.....	نتیجه گیری.....
۲۱۷.....	منابع.....
۲۲۱.....	فصل نهم: بررسی کیفرشناختی جنایات اسرائیل در غزه.....
	حامد رحمانیان
۲۲۱.....	مقدمه.....
۲۲۳.....	۱. چارچوب نظری کیفرشناسی در حقوق جزای بین الملل.....
۲۲۴.....	۱-۱. اهداف مجازات.....
۲۳۳.....	۱-۲. چگونگی تعیین مجازات مناسب.....
۲۴۰.....	۲. اعمال قواعد کیفرشناسی در خصوص جنایات غزه.....
۲۴۰.....	۲-۱. تعیین مجازات بر اساس ماهیت مرتکبین.....
۲۴۶.....	۲-۲. تعیین مجازات بر اساس نحوه همکاری در ارتکاب جنایات.....
۲۵۶.....	۲-۳. تعیین مجازات با لحاظ جهات مخففه و مشدده.....
۲۶۰.....	نتیجه گیری.....
۲۶۲.....	منابع و مأخذ.....

بخش دوم: ترجمه

فصل دهم: شهرک‌سازی در نوار غزه..... ۲۶۷

جمعه احمد قاجه

۱. دستورها و قوانین صادره..... ۲۶۸

۲. طرح‌های شهرک‌سازی..... ۲۷۰

۳. مناطق صادره شده..... ۲۷۳

۴. طرح‌های شهرک‌سازی..... ۲۷۴

۵. غوش قطیف..... ۲۷۸

۶. شمار شهرک‌نشینان..... ۲۸۴

۷. شهرک‌سازی و حل اختلاف..... ۲۸۴

۸. بودجه شهرک‌سازی..... ۲۸۷

۹. تأثیر شهرک‌سازی..... ۲۸۹

۱۰. تأثیر شهرک‌های اسرائیلی بر محیط زیست فلسطین..... ۲۹۱

۱۱. قاچاق مواد خطرناک به سرزمین فلسطین..... ۲۹۲

۱۲. تأثیر صنعت در شهرک‌ها بر محیط زیست فلسطین..... ۲۹۲

۱۳. مهاجرت یهودیان..... ۲۹۲

۱-۱۳. مهاجرت اول از ۱۸۸۲ تا ۱۹۰۳..... ۲۹۳

۲-۱۳. مهاجرت دوم از ۱۹۰۴ تا ۱۹۱۸..... ۲۹۳

۳-۱۳. مهاجرت سوم از ۱۹۱۹ تا ۱۹۲۳..... ۲۹۳

۴-۱۳. مهاجرت چهارم از ۱۹۲۴ تا ۱۹۳۲..... ۲۹۳

۵-۱۳. مهاجرت پنجم از ۱۹۳۳ تا ۱۹۳۹..... ۲۹۴

۱۴. درصد جمعیت اعراب و یهودیان در فلسطین از ۱۹۱۸ تا ۱۹۴۸..... ۲۹۵

۱۵. مهاجرت پس از تأسیس رژیم صهیونیستی از ۱۹۴۸ تا ۱۹۶۷..... ۲۹۵

- ۱۵-۱. مهاجرت یهودیان به فلسطین از ۱۹۴۸ تا ۱۹۶۷ ۲۹۶
- ۱۵-۲. مهاجران روس از شوروی ۲۹۸
۱۶. سیاست راندن ۲۹۹
۱۷. اجبار به مهاجرت ۳۰۲
- فصل یازدهم: خروج اسرائیل از غزه، شجاعت سیاسی با رد گم کردن رسانه‌ای
- دلقین نیزی / سعید بیگدلی ۳۱۱
۱. منشأ خروج ۳۱۲
۲. خروج، چگونه؟ ۳۱۳
۳. شیوه‌ای برای رد گم کردن ۳۱۴
۴. آینده مبهم غزه ۳۱۶
۵. خروج، مسئله‌ای سیاسی برای جامعه اسرائیل ۳۱۷

بخش سوم: مساجد

- فصل دوازدهم: جنایات اسرائیل از منظر حقوق جزای بین‌الملل ۳۱۹
- حسین میر محمد صادقی
- فصل سیزدهم: ملاحظات فقهی پیرامون دفاع مردم غزه ۳۲۳
- علیرضا دهقانی فیروز آبادی
- فصل چهاردهم: جرائم اسرائیل در حمله به غزه و نحوه رسیدگی به آنها ۳۳۳
- سید محمد علی حسینی
- چکیده مقالات ۳۳۹

تربیت اسلامی، مرجعیت علمی

«کاری کنید که دانشگاه امام صادق علیه السلام ... مرجع تحقیقات مراکز علمی و دانشگاه‌های دنیا بشود» مقام معظم رهبری^۱
 فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته است، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در عرصه نظر و عمل به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد زیرا که علم بدون تزکیه پیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد. از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و به‌رمندی از نتایج آنهاست. ازاین منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

۱. از بیانات مقام معظم رهبری در ملاقات اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (ع) مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۹

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که «ربع قرن» تجربه شده و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران این نهاد است که امید می‌رود در طلیعه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آنها در پرتو عنایات حضرت حق تعالی، اهتمام ورزد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند، درک کاستی‌ها و اصلاح آنها زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق را نیز فراهم خواهد کرد.

در این راستا، اثر حاضر از مجموعه مطالعاتی «حقوقی» تقدیم جامعه علمی کشور می‌شود. لازم به ذکر است که سیاست «موضوع محور نمودن» پژوهش‌های دانشگاه طی سه سال گذشته آثار و نتایج مبارکی در پی داشته که از آن جمله می‌توان به غنای موضوعی پژوهش‌های دانشگاه اشاره داشت. ناشر بسیار خرسند است که اثری از این مجموعه را در دستور نشر دارد و امیدوار است که بسته مطالعاتی ارائه شده، به همت سایر پژوهشگران تقویت و رشد مطالعات حقوق اسلامی را در آینده نزدیک شاهد باشیم.

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

غزه، سرزمینی است تاریخی، با قدمتی بسیار طولانی و از مهدهای تمدنی جهان، در غرب سرزمین پر رمز و راز فلسطین. باریکه‌ای با طول کمتر از پنجاه کیلومتر و عرضی متغیر با مساحتی حدود سیصد و شصت کیلومتر مربع با مردمانی نوعاً مسلمان با مذهب شافعی و جمعیتی نسبتاً زیاد و منطقه‌ای تقریباً محروم از مزایای خاص طبیعی یا جغرافیایی. در وضعیت کنونی، محصور از دو سو؛ از جنوب غربی با کشور مصر و شمال و شرق و جنوب شرقی کشور ساختگی اسرائیل.

در جنگ ۱۹۶۷، همانند برخی سرزمینهای دیگر اسلامی، به اشغال رژیم اشغالگر قدس درآمد، اما چند سال پیش، اسرائیل به علت مقرون به صرفه نبودن نگهداری آن و دلایل تاکتیکی بسیار دیگر، از جمله تلاش برای صلح جو نشان دادن خود، از این منطقه عقب نشینی کرد. اما غزه امروز، شهرت جهانی خود را نه مدیون پیشینه تاریخی خویش، نه مدیون ظلم و تجاوزهای زمان اشغال فلسطین و نه حتی جنگ ۱۹۶۷ یا عقب نشینی‌های همراه با ویرانگری اسرائیل است؛ غزه بعد از جنگ بیست و دو روزه نماد مظلومیت یک ملت در ابتدای هزاره سوم میلادی است. نماد دهن کجی کشوری بی‌هویت به همه قوانین و مقررات بین‌المللی و آرمانهای بشری در معرض و مرعای همه انسانهاست. نماد اتحادی جهانی و

خودجوش برای مبارزه با ظلمی سازمان یافته و دست آخر، تجدید کننده یکی از تلخ ترین خاطرات قرن بیستم میلادی.

در دسامبر سال ۲۰۰۸ میلادی، اسرائیل جنگی تمام عیار علیه غزه را آغاز کرد که علاوه بر قابل بررسی بودن ادعاهای این رژیم در شروع جنگ، اقدامهای صورت گرفته علیه غزه، در سه مرحله قبل از جنگ، در حین جنگ و پس از آن حاوی انواع تخلفها از تعهدات بین المللی این رژیم و دارای آموزه‌هایی است که بررسی همه جانبه آنها فرصتی بسیار فراخ‌تر از موضوع این نوشته می‌طلبد. در اینجا اما اشاره ای به برخی از آنچه در این جنگ روی داد، لازم به نظر می‌رسد؛ اسرائیل، پس از عقب نشینی از غزه، حداقل هجده ماه قبل از آنکه رسماً دست به حمله زند، این منطقه را به بهانه‌های مختلف مورد محاصره کامل زمینی و دریایی قرار داده بود به گونه‌ای که در این مدت، حتی از رسیدن سوخت، مواد غذایی و دارویی به غیر نظامیان نیز دریغ شده بود و اندک اندک نهادها و سازمانهای رسمی و غیررسمی بین المللی اخبار نگران کننده‌ای از وضعیت ساکنان منطقه گزارش می‌کردند و خبرگزاری‌های تاثیرگذار و مهم بین المللی نیز، همگی مجبور به اعتراف به وضعیت ناهنجار مردم این سرزمین شده بودند. آنچه در این مدت اتفاق افتاد، در تعارض آشکار با "حقوق بین الملل بشر دوستانه" بوده است: دولت‌ها حتی در زمان جنگ مکلفند اجازه کمک رسانی انسان دوستانه به دشمن دهند و نباید مانع دسترسی غیر نظامیان به کالاهایی که برای حفظ جان بدان نیاز دارند، شوند یا از سلاح گرسنگی در مقابل دشمن استفاده نمایند. رژیم اشغالگر قدس صریحاً در این مقطع، برخلاف این تکلیف عمل کرده است و اتفاقاً افراد غیرنظامی را هدف اقدامهای غیر انسانی خود قرار داده است. اعمال ارتكابی مقطع یاد شده، طبعاً با حقوق اولیه انسانی و با اعلامیه‌ها و رویه‌ها و میثاق‌های بین المللی راجع به، به رسمیت شناختن "حقوق بشر" نیز در تعارض کامل بوده است.

اما آنچه نقطه عطف جنگ یاد شده است، اقدامهای جنایتکارانه اسرائیل در حین جنگ غزه است که شدت آن به حدی بود که اذهان جهانیان و به ویژه حقوقدانان را از آنچه تا آن زمان ارتکاب یافته بود، فارغ ساخت. به جرات می‌توان ادعا کرد که یافتن جنگی کوتاه مدت مثل این جنگ (در مقیاس زمانی کمتر از یک ماه) که در آن، انواع تخلفات بین‌المللی ارتکاب یافته باشد، به سختی امکان‌پذیر است. اسرائیل در این جنگ، انواع انحرافهای راجع به هدایت عملیات نظامی که از دیدگاه مقررات بین‌المللی جنایت جنگی محسوب است، مرتکب شده است:

- استفاده از فسفر سفید که در تماس با بدن، باعث سوزش کامل گوشت تا زمان بقای این ماده در جسم است.

- استفاده از بمب‌های خوشه‌ای که علاوه بر قطعه قطعه شدن و اصابت غیرقابل کنترل بر اهداف، بخش قابل توجهی از آن منفجر نشده همانند مین در زمین باقی مانده و پس از جنگ نیز باعث ورود خسارات جانی به اشخاص می‌شود (به ویژه در مناطق پرجمعیت همانند غزه).

- عدم رعایت "اصل مهم تفکیک" و حمله به غیر نظامیان به بهانه حمایت از نهادهای نظامی و سیاسی حماس.

- حمله‌های برنامه ریزی شده و تکراری به مراکز غیرنظامی، به ویژه زیرساختها و تاسیسات شهری، مکانهای ذخیره مواد غذایی و دارویی، مراکز امدادی همچون بیمارستانها و درمانگاهها و گروههای امداد و نجات بین‌المللی.

همچنین بسیاری از آنچه در این مقطع روی داده، با بررسی اعلامیه‌ها، بیانیه‌ها و آراء و رویه‌های بین‌المللی، مخالف "حقوق بنیادین بشر" تلقی می‌شود: نقض برخی از حقوق غیرنظامیان غزه از جمله ممانعت از حق گریز از جنگ، خشونت‌های تکان‌دهنده علیه مردم بی‌دفاع غیرنظامی، هدف قرار دادن زیرساختهای شهری و ممانعت از رسیدن کمکهای دارویی و بهداشتی و تغذیه از جمله اینهاست.

ارتکاب اعمال یاد شده، حقیقتی است که در حین جنگ از سوی مراجع مختلف بین‌المللی مورد تایید قرار گرفته است؛ شورای حقوق بشر که نهاد پیگیری کننده سازمان ملل در مسائل راجع به نقض این حقوق توسط دولتهاست، در زمان جنگ، طی قطعنامه‌ای رژیم غاصب اسرائیل را با صریح‌ترین و شدید‌اللقین‌ترین زبان ممکن محکوم نمود. سازمان صلیب سرخ جهانی نیز با ارائه گزارشهای مختلفی، ضمن تصریح بر نقض قواعد کنوانسیونهای چهارگانه ژنو توسط اسرائیل، اقدامهای این رژیم را در حین جنگ محکوم کرد. همین امر، توسط کمیساریای عالی ملل متحد در امور پناهندگان نیز مورد تایید قرار گرفته، این نهاد، اسرائیل را به علت ممانعت از پناهجویی غیرنظامیان در طول جنگ قابل محاکمه دانست.

بالاخر از همه آنچه یادآوری شد، باید به اقدام مجمع عمومی سازمان ملل اشاره کرد؛ مجمع عمومی سازمان ملل که فراگیرترین رکن این سازمان و مبین دیدگاههای جامعه جهانی است، در ۱۵ ژانویه اقدام به برگزاری جلسه‌ای اضطراری کرده، ضمن محکوم نمودن جنایات اسرائیل در جنگ غزه، حملات بسیار تندی به بی‌تفاوتی این رژیم نسبت به تعهدات بین‌المللی خود کرد. این نهاد، پس از تصویب قطعنامه بی‌رقی شورای امنیت نیز، دوباره ضمن قطعنامه‌ای، علاوه بر تقبیح اعمال رژیم اشغالگر قدس، از این رژیم خواست که در اجرای قطعنامه شورای امنیت، به جنگ غزه پایان دهد.

آنچه اشاره شد، با اعتراضهای فزاینده جهانی نسبت به اقدامهای ضدانسانی رژیم صهیونیستی همراه شده، موجی جهانی علیه این رژیم ایجاد کرده بود. در چنین جوی، شورای امنیت، با تاخیر بسیار و پس از بیست روز از جنگ، اقدام به صدور قطعنامه ۱۸۶۰ نمود. در این قطعنامه، بدون محکومیت اسرائیل و ضمن تقبیح اعمال حماس، درخواست آتش بس فوری شده بود. برخی از حقوقدانان معتقدند که اگر این قطعنامه صادر نمی‌شد، زمینه دخالت مجمع عمومی در ماجرا به وجود می‌آمد (از طریق قطعنامه اتحاد برای صلح) که می‌توانست اقدامی به مراتب قاطع‌تر علیه

اسرائیل باشد که با تصویب این قطعنامه بی‌رمق و جانبدارانه، امکان این اقدام نیز منتفی شد.

اکنون اما، جنگ پایان یافته است، اما اقدامهای مخالف موازین بین‌المللی اسرائیل ادامه دارد. هنوز هم این رژیم، به بهانه جلوگیری از دریافت سلاح و تجهیزات نظامی توسط حماس، از ارسال کمکهای انسان‌دوستانه به غزه ممانعت می‌کند و هم‌روژه اخبار جدیدی از بازگرداندن شدن کشتی‌های حامل کمکهای دارویی و غذایی و خدماتی به این منطقه مخابره می‌شود و این در حالی است که با توجه به تخریبهای گسترده زیرساختها در زمان جنگ و تعداد فراوان مجروحان جنگی و ... هنوز این منطقه حالت جنگی دارد و تمامی بازدیدکنندگان از غزه، حتی حامیان بی‌پرده رژیم صهیونیستی (همانند کارتر) نیز نتوانسته‌اند تاسف و تالم شدید خود را از آنچه دیده‌اند، مخفی نگه دارند.

نکته تاسف‌آورتر بعد از جنگ، انتفای عملی امکان پیگیری جنایات اسرائیل در طول جنگ (و قبل و بعد از آن) است؛ از سویی، با توجه به رویکردهای سیاسی شورای امنیت سازمان ملل و حضور حامیان تمام و کمالی مثل آمریکا در این شورا، احتمال محکومیت رژیم صهیونیستی در آن منتفی به نظر می‌رسد و از سوی دیگر، نهادهای بین‌المللی دیگر نیز عملاً هر یک با مشکلی برای پیگیری موضوع روبرویند؛ به عنوان مثال، دیوان کیفری بین‌المللی که می‌تواند ضامن حفظ حقوق زیرپا گذاشته شده در این جنگ باشد، عملاً در این زمینه ناکارآمد است. چون بعید به نظر می‌رسد از سه راه پیش‌بینی شده در اساسنامه این دیوان بتوان به هیچ یک از آنها برای پیگیری موضوع دل بست؛ نه می‌توان انتظار داشت که شورای امنیت، حاضر به ارجاع موضوع به دیوان باشد، نه دادستان دیوان موضوع را در حدی دانسته که اقدام به انجام تحقیقات مقدماتی نماید، بلکه اعلام نموده است که اقدام به چنین کاری نخواهد کرد و نه شکایت یک عضو دیوان از اسرائیل میسر است، چون رژیم اشغالگر، در این دیوان عضویت ندارد.

آنچه در عمل ممکن است قابل اعتنا باشد، محکومیت این رژیم در دادگاه‌های داخلی است؛ در کشورهایی که قانونی جهت اعمال صلاحیت جهانی مقابله با وقایع دهشتباری همچون آنچه در جنگ غزه روی داد، وجود دارد، محاکم داخلی می‌توانند در این زمینه اقدام نمایند. امری که با وجود سابقه و رویه عملی در پرونده‌های مختلف، با نفوذ صهیونیستها در کشورهای تأثیرگذار، می‌تواند با تردیدهای قابل توجه روبرو باشد.

به هر حال، آنچه از این مختصر نوشته پیداست، ناکارآمدی آشکار نهادهای حقوقی بین‌المللی از دو جهت متعارض است:

نخست اینکه گاه، علیرغم وقوع مجموعه‌ای کامل از تخلقات بین‌المللی در یک جنگ، امکان عملی رسیدگی به آنها با بن‌بست روبروست و از سوی دیگر، گاه با اتفاقاتی کم‌اهمیت‌تر، اقدام‌هایی شدیدتر و فوری‌تر اعمال می‌شود که نوعاً هر دو لبه بُرنده این شمشیر متوجه کشورهای ضعیف‌تر است. این امر که یکی از مظاهر آشکار بی‌عدالتی در هزاره سوم است، اینک در جنگ غزه، بروز و ظهوری آشکار یافته است و از همین روست که انتظار می‌رود، جنگ غزه، با دیدی فرامذهبی و فرامنطقه‌ای و به عنوان نماد مشکلی بین‌المللی نگریسته شود تا بتواند ضمن احقاق حق مردم مظلوم این سرزمین، زمینه‌ای برای حرکت به سمت گشوده شدن مشکلی جهانی باشد.

در این نوشته که با هر دو هدف اشاره شده به نگارش درآمده، تلاش شده است در سه بخش، ابعاد حقوقی مختلف جنگ غزه مورد بررسی قرار گیرد: در بخش نخست، طی هفت مقاله، مطالب مهمی همچون بررسی جنگ غزه از حیث حقوق بشردوستانه، حقوق بنیادین بشر، امکان تحقق جرم نسل‌کشی در این جنگ و علل ناکارآمدی نهادهای بین‌المللی رسیدگی کننده به موضوع مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش دوم، ترجمه دو مقاله در زمینه شهرک‌سازی در غزه و علل عقب‌نشینی قبل از جنگ اسرائیل از غزه آمده است و در نهایت، مصاحبه با سه تن از صاحب نظران راجع به برخی از جهات باقی مانده موضوع تشکیل دهنده بخش سوم این نوشتار است.

در مدت زمان جنگ غزه، بسیاری از مسلمانان غیرتمند جهان از حمایت‌هایی که می‌توانستند از مردم مظلوم غزه نمایند، دریغ نکردند. آنچه نویسندگان این کتاب نیز انجام داده‌اند، تلاشی است که از ایشان ساخته بوده که امید است مورد قبول حضرت احدیت و مردم مسلمان و مظلوم غزه قرار گیرد.

دکتر سعید بیگدلی

تهران، زمستان ۱۳۸۸